

12.Ünite

5.4.1 A Tipik Boş Zaman Davranışları ve Kentlileşme

- Kentli birey kent yaşamının sunduğu zengin boş zaman değerlendirme alternatifleri içerisinde çoğu zaman a tipik boş zaman davranışları olarak isimlendirilen iki, kumar uyuşturucu gibi benzer etkinliklere de yönelebilir. Bu da kentlileşme sürecinde yer alan ancak olumsuz boş zaman davranışları olarak nitelendirilen bir olguyu oluşturur.

Boş zamanın iyi planlanamaması gerekli imkanların yeterince sunulamaması çoğu zaman kentli birey için hırsızlık vb. kötü alışkanlıklara ve suça yönelebileceği durumları da ortaya çıkarabilmektedir.

Kent nüfusunun önemli demografik katmanlarını oluşturan işsiz, çalışan ve öğrenci kesimleri ile çoğu zaman emekliler ve ev hanımları için boş zaman kullanımının planlanması büyük önem taşır. İyi planlanamayan boş zaman özellikle genç öğrenci nüfus için kentin imkan ve ortamları düşünüldüğünde bir sorunlar yumağına dönüşebilir. Bu durum ortaya sağlıklı kentlileşen bireyler çıkarmak yerine, mutsuz, sorunlu, sosyopatik, ve sağlıksız kentlileşen ve sadece kentte yaşayan kentlileşmemiş kentli bireylerin oluşmasına katkı sağlar.

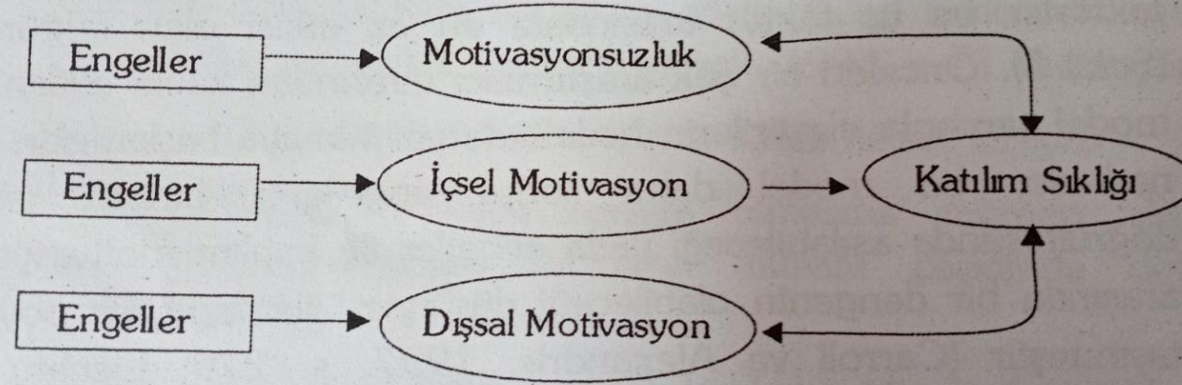
5.4.2 Rekreyasyona Katılım ve Motivasyon

Motivasyon kavramı spor ve rekreasyon psikolojisi literatüründe sıklıkla kullanılmaktadır. Motivasyon harekete geçirmek veya hedefe yönlendirmek gibi anlamlar taşımaktadır. (Öztürk ve Dünder, 2003) Bir başka ifade ile; bireyin belirli bir amacı gerçekleştirmek için kendi arzusu ve istekleri ile harekete geçmesidir. **Recours, Souville ve Griffet** (2004) ise motivasyon kavramını içsel ve dışsal faktörlerin bazı temel eğilimler veya dürtüler ile birleşmesi olarak tanımlamaktadır.

Carroll ve Alexandris (1997) ise motivasyon kelimesini kişiyi bir davranışı yapmaya yönlendiren içsel ve dışsal uyarıcılar olarak tanımlamaktadır. Bireyin uyarıcılar veya güdüler yolu ile belirli bir motivasyon düzeyine ulaşması ise bireyin boş zaman aktivitelerine katılmasında dışsal faktörlerden daha çok içsel faktörler ön plana çıkar. İçsel motivasyon düzeyi ise; boş zamanı algılama, boş zaman aktivitelerine yönelik bireyin geliştirdiği tutum ve boş zaman aktivitelerinde katılımın önündeki engellerin algılanması gibi faktörlerden etkilenir.

Motivasyon kavramının spora veya rekreasyonel aktivitelere katılım için önemli bir unsur olduğu belirtilse de bu kavram henüz boş zaman literatürüne veya katılımın önündeki engellerin belirlenmesi ile ilgili literatürde hak ettiği ilgi düzeyine ulaşamamıştır. (Alexandris, Tsorbatzoudis ve Grouios, 2002) Motivasyon kavramının boş zaman aktivitelerine katılımın önündeki engellerin kaldırılmasındaki önemi anlayan bazı araştırmalarda vardır. (Carrol ve Alexandris 1997; Hubbard ve Mannel 2001; Sit ve Lindner, 2004; Stoldoska, 2000)

Carrol ve Alexandris (1997) “rekreasyonel sportif aktivitelere katılımın önündeki engellerin algılanmasının içsel motivasyon, dışsal motivasyon ve motivasyonsuzluk düzeyi ile ilişkisi ortaya koymak için bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. (Şekil 2.) Engellerin aşılmasında motivasyonun çok büyük önemi olduğun vurguladıkları bu çalışmada “bireyin engelleri algılamasından daha çok motivasyon düzeyinin artırılarak motivasyonsuzluk durumunun ortadan kaldırılabilceği ve böylece katılım sıklığının da artacağını vurgulamışlardır.

Şekil 2. Engeller, Motivasyon ve Katılım Sıklığı Arasındaki İlişki Modeli (Kaynak: Carroll ve Alexandris, 1997 s. 279-299.

5.4.3 Rekreasyona Katılımın Önündeki Engeller

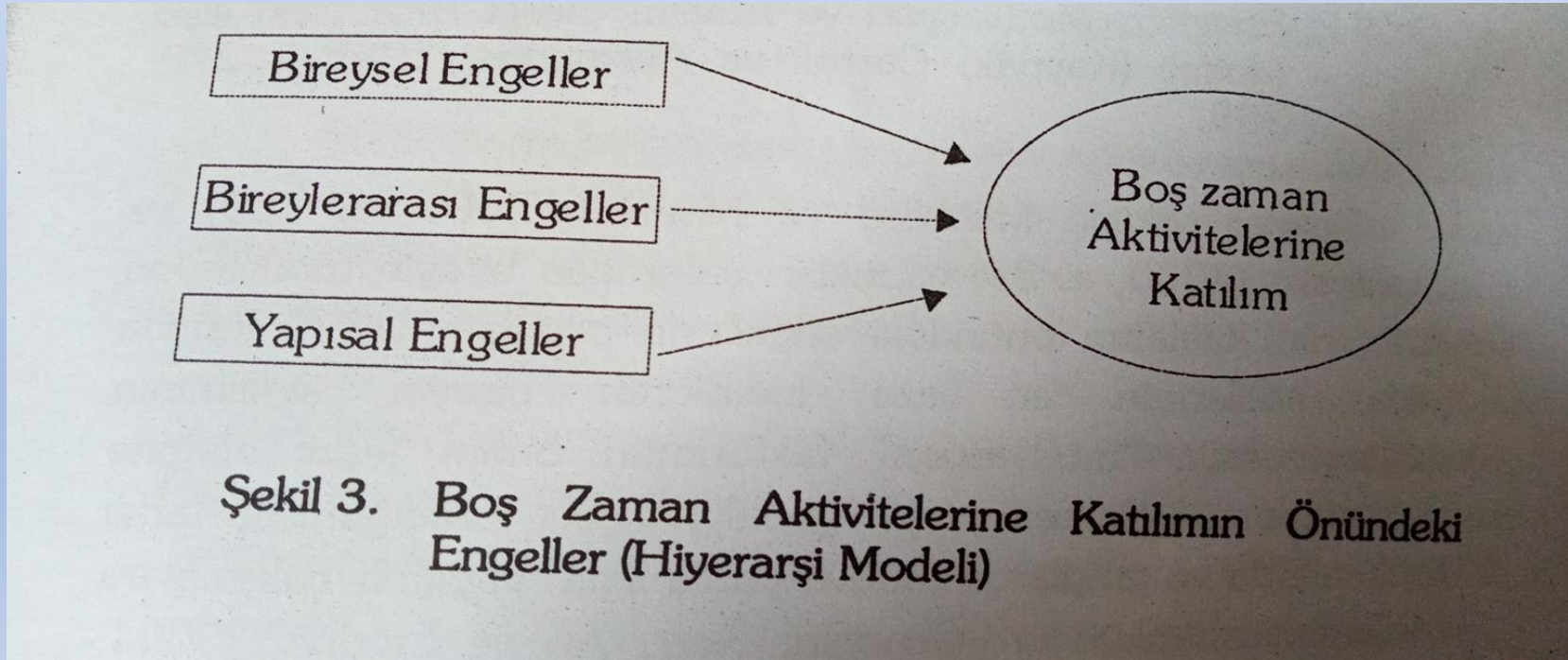
Yüzyılımızda bozulan toplumsal ve fiziki çevre ve koşullar rahatsız etmeye dengesini bozmaya başlamıştır. Diğer bir ifade ile, “sağlıklı ve mutlu olması zorlaşmıştır” ve mutluluğu ve huzuru arayan insanın rekreasyon ihtiyacı da artmıştır. Zaten sadece spor alanında değil diğer alanlarda yapılan pek çok araştırma da insanların boş zamanlarında katıldıkları rekreasyonel etkinliklerin ruhsal ve fiziksel sağlıkları için ek çok faydası olduğunu işaret etmektedir.

Buna rağmen yapılan araştırmalar insanların değişik sebepler nedeniyle kendileri için bu kadar önemli olan bu tür etkinliklere katılmadıklarını yada farklı nedenlerden dolayı engellendiklerini de ortaya koymaktadır. (Alexandris ve Carroll, 1997; Kyle ve Mowen,) Bu bölümde sıklıkla kullanılacak olan “engel” kavramı boş zaman literatüründe “bireyin boş zamanlarında rekreasyonel aktivitelerle katılımını engelleyen veya kısıtlayan ve birey tarafından algılanan (karşılaşılan) nedenleri ifade etmektedir.

Model geliştirme çalışmalarının temel amacı araştırmacı veya bireyler tarafından belirlenmiş yada deneyimler sonucunda belirlenen faktörlerin insanların boş zaman aktivitelerine azalması gibi durumların incelenmesiydi. Yapılan bu çalışmaların kısıtlı kalmamış aynı zamanda bireyleri bu tür aktivitelere katılma 1980'li yıllarda yapılan çalışmaların iki temel varsayımı vardır: (a) engeller hareketsiz yani sabittir ve katılımı engeller ve (b) engellerin en önemli etkisi bireyin katılımını sınırlaması veya durdurmasıdır. Başka bir ifadeyle, bir engelin varlığı veya yokluğu bireyin bir aktiviteye neden katıldığını veya katılmadığını açıklar (Jackson, 2000)

Bu dönemlerde geliştirilen en popüler model hiç şüphesiz ki Crawford ve Godbey'in(1987) geliştirdikleri ve engelleri üç ana kategoriye ayıran modeldir. Bu modele göre, bireyin boş zaman aktivitelerine katılımı(a) bireysel (intrapersonal),(b) bireysel faktörlerden kastedilen bireyin psikoloji durumu ve tutumu ve aktivitenin uygunluğunun algılanması durumu bu bireyler arası etkileşimin veya bireylerin arasındaki ilişkinin sonucudur ve aktiviteye katılmak için bir eş veya arkadaş bulmak, para ve zaman gibi faktörler, bu faktör için verebilecek örneklerdendir. Son faktör ise, boş zaman tercihi katılım arasındaki iletişimi ifade eden yapısal faktörlerdir.Ulaşım,tesislerin kalitesi ve erişilebilirliği bireyin karşılaşılabileceği yapısal engellerdendir.(Hawkins, Peng, Hsieh ve Eklund 1999)Bu model daha sonra yine aynı araştırmacılar tarafından ve engellerin önemini hiyerarşik bir sıraya konulması ile geliştirilmiştir.

Geliştirilen bu modele göre (Crawford ve ark, 1991) (Hierarchy of importance) engeller önem derecelerine göre yakın (bireysel) ve uzak (yapısal) olmak üzere derecelenmiştir. Bu modele göre bireyin boş zaman aktivitelerine katılımın engelleyen en önemli faktörler birey (intrapersonel) iken, yapısal (structural) faktörler bu üç faktör arasındaki en az etkisi olan faktördür. (Şekil3.) Önceleri bir çok araştırmacı tarafından kabul edilen bu nedenle, bu model daha sonra engellerin bireyin isteği doğrultusunda aşılabileceği ya da engeller ile katılım motivasyonu arasında bir dengenin olabileceği düşüncesi ile farklı bir boyuta taşınmıştır. (Carroll ve Alexandris, 1997; Liechty ve diğerleri, 2006)

Jackson ve diğlerleri (1993) tarafından geliştirilen bu model daha önce geliştirilen “hiyerarşi modeli” üzerine kurulmuştur. Bu modelin bir önceki modele göre farklı “pazarlık” ve “denge” gibi iki yeni faktörü boş zaman literatürüne kazandırmasıdır. Pazarlık kavramı bireyin boş zaman etkinliklerine katılımının sadece engellerin ortadan kalmasına bağlı olmadığını ifade etmektedir.(Hubbard ve Mannell, 2001)

Başka bir ifade ile; bireyin bu tür etkinliklere katılımı bazı faktörlerce engellenebilir ancak bu bireyin bu tür etkinliklere katılımı bazı faktörlerce engellenebilir ancak bu bireyin kesinlikle boş zaman aktivitelerine katılamayacağı anlamını taşımaz. Eğer birey isterse katılım şeklinde farklı düzenlemeler yaparak aktivitelerine katılabilir. Bu modele göre bireyler engellere gösterdikleri reaksiyona göre üç kategoriye ayrılmıştır (Jackson ve ark. 1993)

1. Arzu ettiği aktivite çeşidine katılamayan bireyler
2. Engellerle karşı karşıya olmasına rağmen aktiviteye katılım düzeyinde veya aktivite çeşidine değişiklik olmayan bireyler
3. Aktiviteye katılan ancak katılım şeklinde değişiklik yapan bireyler.

Bu model geliştirdiği yıllarda pek ok araştırmacı tarafından kullanıldığı gibi günümüzde de bir ok araştırmada kullanılmakta ve araştırmacılara yön vermektedir. Daha nceki modellerin aksine bu model bazı araştırmacılar hariç çok fazla eleştirilmemiştir. Ancak, Henderson (1997) engellerle ilgili geliştirilen teorileri kritik etmek için yaptığı çalışmada daha çok Jackson ve diğ. (1993) tarafından geliştirilen modele ilişkin eleştirilerde bulunmuştur.

Bunlar;

1. Engellerin bir hiyerarşi düzeyine göre sınıflandırılması eksik veya yanlış bir uygulamadır.
2. Engeller çok dar bir çerçevede tanımlanmıştır ve
3. Yapılan n araştırmalarda bireylerin engelleri algılama düzeyleri bir aralık içerinde ifade etmeleri istenmiştir.

KAYNAKÇA :

- Karaküçük S. ve Gürbüz B. (2007) Rekreasyon ve Kentleşme, Gazi Kitap Evi